

Prieskum zadlžených domácností: ako sa im darí po skončení moratória?

Aktuálne je v ťažkostiach 0,21 % zadlžených domácností, čo predstavuje 0,28 % celkového objemu úverov domácnostiam. Je to výrazne menej, než bolo možné očakávať na základe decembrového prieskumu domácností. Necelých 5 % dlžníkov má naďalej odložené splátky. Zhoršenie epidemiologickej situácie v tomto roku sa podpísalo najmä na zhoršení príjmovej situácie podnikateľov. Celkovo sa domácnostiam od decembra 2020 síce výrazne nepohoršilo, ale miera ukončených podnikaní alebo strát zamestnania sa viac než zdvojnásobila. Veľký podiel domácností si z krízy berie ponaučenie a do budúcnosti plánuje zmeniť svoje finančné správanie, najčastejšie držaním vyššej finančnej rezervy. Významne narástol podiel podnikateľov/SZČO plánujúcich do budúcnosti diverzifikovať svoje podnikanie a tým zmierniť možné negatívne následky v prípade krízy.

Aktuálna vlna prieskumu vplyvu koronakrízy na finančnú situáciu zadlžených domácností sa uskutočnila od 15. do 31. marca na vzorke 1 023 respondentov. V období zberu dát už väčšine domácností, ktoré si v minulom roku zobrali odklad splátok, vypršalo moratórium a opäť začali splácať svoje záväzky. Odklad splátok¹ využilo v minulom roku okolo 7 % zadlžených domácností, čo tvorí približne 10 % objemu úverov domácnostiam. Väčšine z týchto domácností sa už odvtedy splátkové „prázdniny“ skončili a opäť začali splácať svoje záväzky.

Z výsledkov aktuálnej vlny prieskumu vyplýva, že iba 3,1 % domácností, ktoré si v minulom roku odložili splátky, nebolo po skončení moratória schopných splácať aspoň jeden zo svojich úverov (Graf 1a). Tento výsledok je v súlade s údajmi od bánk, ktoré k marcu 2021 vykazovali 2,9 % podiel úverov v stave zlyhania, alebo v omeškaní 31-90 dní, na objeme úverov odložených v roku 2020 (Graf 1b). V porovnaní s poslednou vlnou prieskumu z decembra 2020 (Cesnak a kol. 2021) je tento výsledok pozitívny, keďže vtedy problémy so splácaním očakávalo okolo 7,3 % týchto domácností. Na druhej strane, 4,9 % domácností obdobie odkladu splátok ešte neskončilo,² takže tento podiel sa môže v budúcnosti zvýšiť (banky vykázali 4,1 % objemu

¹ Jedná sa o oficiálny odklad splátok. V tomto ukazovateli nie sú zahrnuté individuálne dohody s bankami, ktoré sa taktiež mohli týkať odkladov splátok.

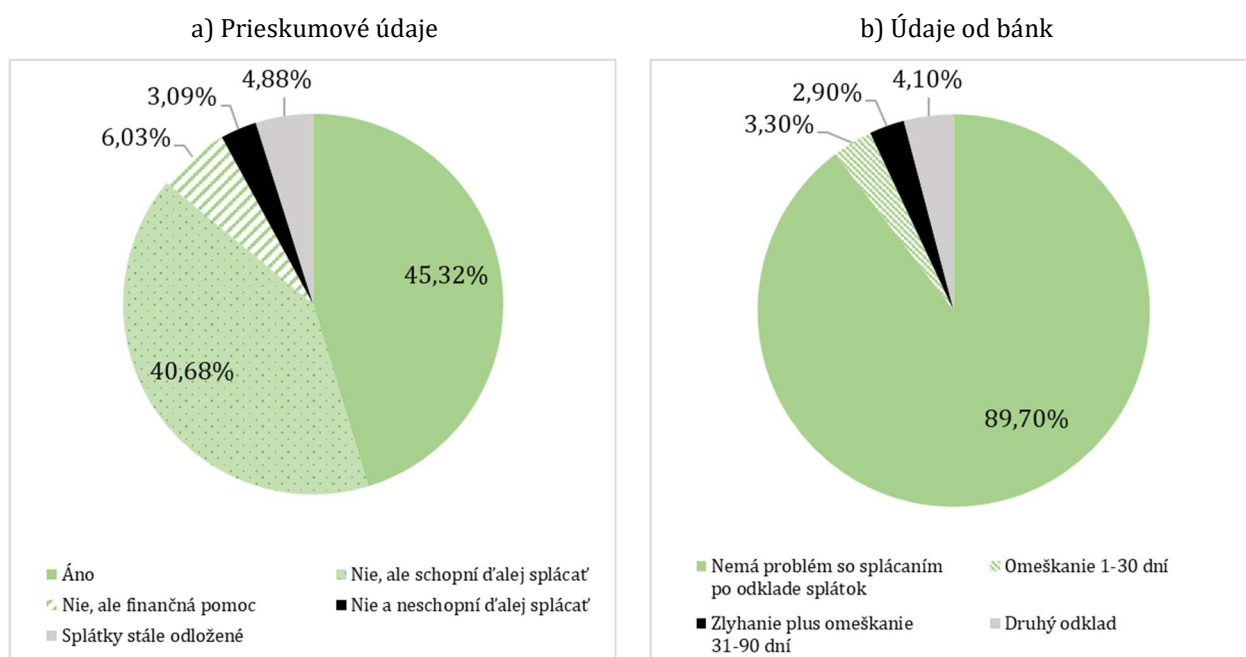
² Viac než 95 % domácností už obdobie odkladu splátok vypršalo.

Analytické komentáre nie sú oficiálnym stanoviskom Národnej banky Slovenska. Prezentujú názory analytikov úseku meny, štatistiky a výskumu (ÚMS). Šírenie je povolené bez predchádzajúceho súhlasu, avšak s uvedením zdroja „Analytici ÚMS“. Ak nie je uvedené inak, časové rady sú sezónne očistené použitím vlastných sezónnych modelov.

úverov, kde domácnosti dostali ďalší odklad). Zvyšných 92 % domácností bolo po skončení splátkových „prázdnin“ schopných ďalej splácať všetky svoje úvery. Údaje od bánk ukazujú 89,7 % podiel splácaných úverov, pričom ďalších 3,3 % tvoria úvery s omeškanými platbami do 30 dní. V prípade týchto úverov mohlo totiž dôjsť len k technickým omeškaniam, čo v konečnom dôsledku nemusí znamenať ich budúce nesplácanie.

Aktuálne je teda v ťažkostiach 0,21 % zadlžených domácností, čo predstavuje 0,28 % celkového objemu úverov domácnostiam; z toho 0,15 % tvoria nesplácané úvery. Okrem odkladu splátok využilo ďalších 13 % domácností inú možnosť zmeny úverových podmienok, napríklad refinancovanie alebo zníženie splátok.

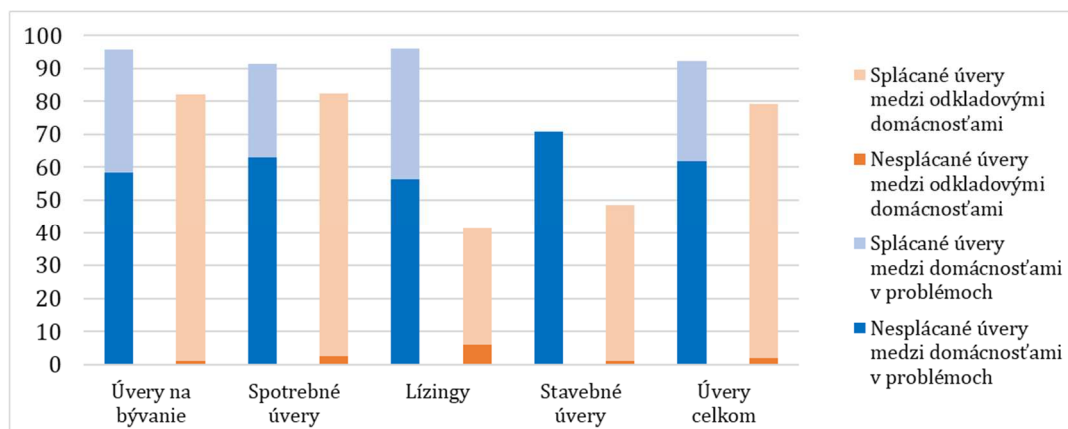
Graf 1 Schopnosť domácností splácať úvery po skončení obdobia odkladu splátok

Poznámka: **Áno** = domácnosti, ktorým sa po skončení obdobia odkladu splátok vrátili príjmy na predkrízovú úroveň a ďalej splácajú svoje úvery; **Nie, ale schopní ďalej splácať** = domácnosti, ktorým sa príjmy nevrátili na pôvodnú úroveň, ale aj napriek tomu sú schopné pokračovať v splácaní svojich úverov; **Nie, ale finančná pomoc** = domácnosti, ktorým sa príjmy nevrátili na pôvodnú úroveň a museli požiadať rodinu alebo známych o finančnú výpomoc; **Nie a neschopní ďalej splácať** = domácnosti, ktorým sa príjmy nevrátili na predkrízovú úroveň a zároveň nie sú schopné plniť svoje finančné záväzky. **Splátky stále odložené** = domácnosti, ktorým obdobie odkladu splátok ešte neskončilo.

Domácnosti v problémoch nesplácajú 60 % svojich úverov, čo tvorí takmer 2 % odložených splátok (Graf 2). Celkovo si domácnosti odkladali najmä úvery na bývanie a spotrebné úvery, pravdepodobne kvôli vyšším splátkam oproti iným typom úverov. Ak mali domácnosti po skončení moratória problém so splácaním úverov, priklonili sa skôr k rozhodnutiu nesplácať spotrebné úvery než úvery na bývanie. Môže to súvisieť najmä s dôležitosťou jednotlivých úverov pre danú domácnosť. Domácnosti, ktoré k marcu 2021 nesplácali úvery, odložili v roku 2020 väčší podiel úverov (vyše 90 % úverov) v porovnaní s celkovou vzorkou domácností, ktoré si vybavili odklad splátok (skoro 80 % úverov).

Graf 2 Podiel odložených úverov ku všetkým úverom

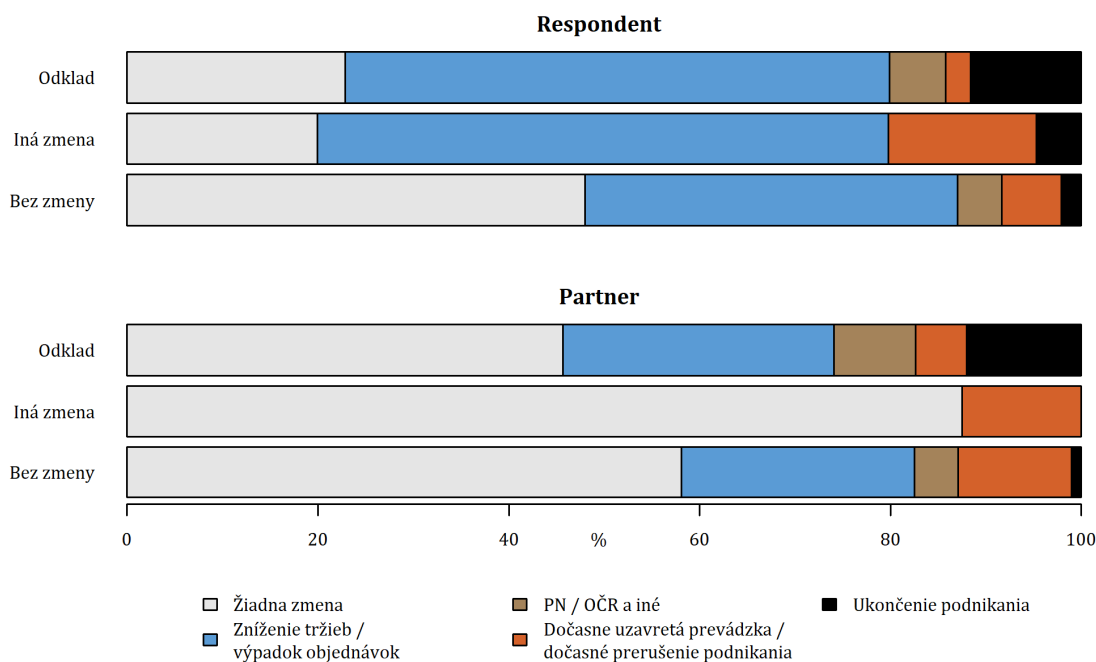
Poznámka: **Domácnosti v problémoch** = domácnosti, ktoré po skončení obdobia odložených splátok nie sú schopné splácať aspoň jeden zo svojich úverov. Chýbajúci podiel do celkových 100 % tvoria neodložené úvery.

V marci 2021 sa podiel podnikateľov uvádzajúcich nejakú formu negatívnych následkov koronakrízy zvýšil na takmer 57 %, z decembrových 40 %. Zhoršenie epidemiologickej situácie po novom roku (a k tomu prislúchajúce sprísnenie protiepidemických opatrení) teda zanechalo výrazné stopy na podnikateľskom sektore. Najčastejšou formou negatívneho vplyvu je zníženie tržieb alebo dočasný výpadok objednávok, ktorými bolo postihnutých viac než 42 % podnikateľov. Ukončiť svoje podnikanie sa pre krízu rozhodlo 3,3 % podnikateľov, čo je významný nárast oproti 1 % v poslednej vlne prieskumu. Vplyv pandémie na podnikateľov v rámci jednotlivých skupín domácností ukazuje Graf 3.

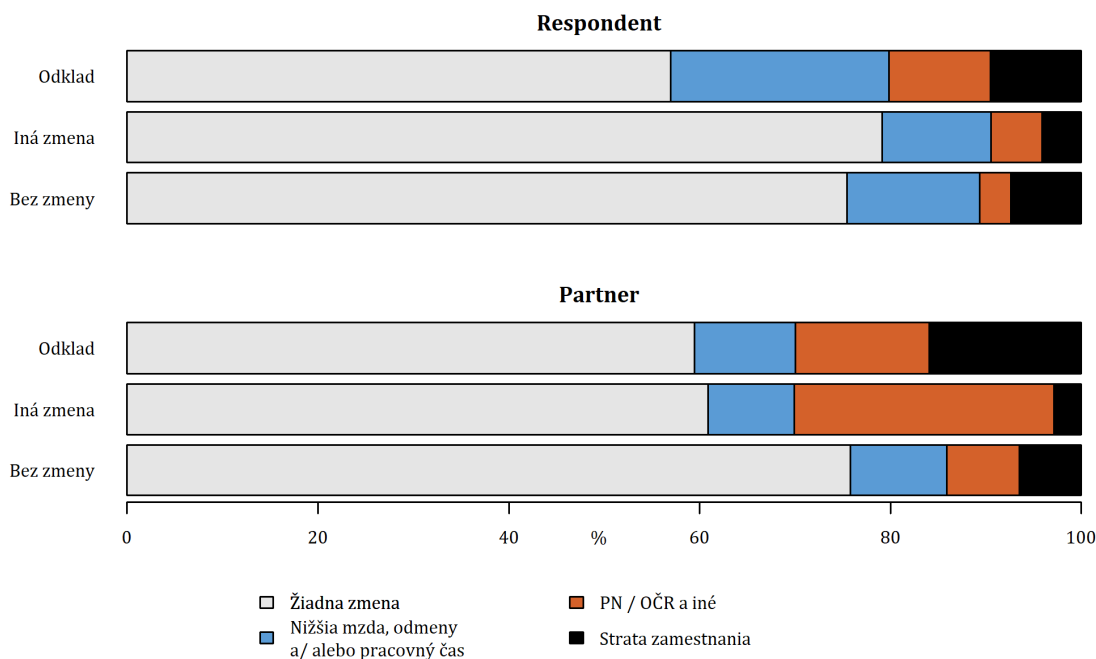
Zamestnanci zhoršenie situácie nepocítili až tak výrazne, aj keď v posledných prieskumoch rastie podiel tých, ktorí stratili zamestnanie. Približne štvrtina zamestnancov je nejakým spôsobom zasiahnutých krízou (rast z 24,6 % v decembri na 25,3 % v marci). Najčastejšie ide o zníženie mzdy, odmien alebo pracovného času. Na druhej strane, podiel zamestnancov, ktorí počas krízy stratili zamestnanie, sa od poslednej vlny prieskumu zdvojnásobil. Kým k decembru to bolo približne 3,6 % zamestnancov, k marcu 2021 tento podiel vzrástol na hodnotu 7,1 %. Vplyv pandémie na zamestnancov v rámci jednotlivých skupín domácností ukazuje Graf 4.

Negatívny vplyv koronakrízy pocítili najviac domácnosti, ktoré si v roku 2020 vybavili odklad splátok. Až v 56 % z nich zasiahla kríza negatívne aspoň jedného člena, čím sa príjmová situácia týchto domácností zhoršila. Celkovo bolo takýmto spôsobom k marcu 2021 zasiahnutých takmer 35 % zadlžených domácností, čo je mierny nárast oproti decembrovým 31 %.

Graf 3 Vplyv pandémie na podnikanie

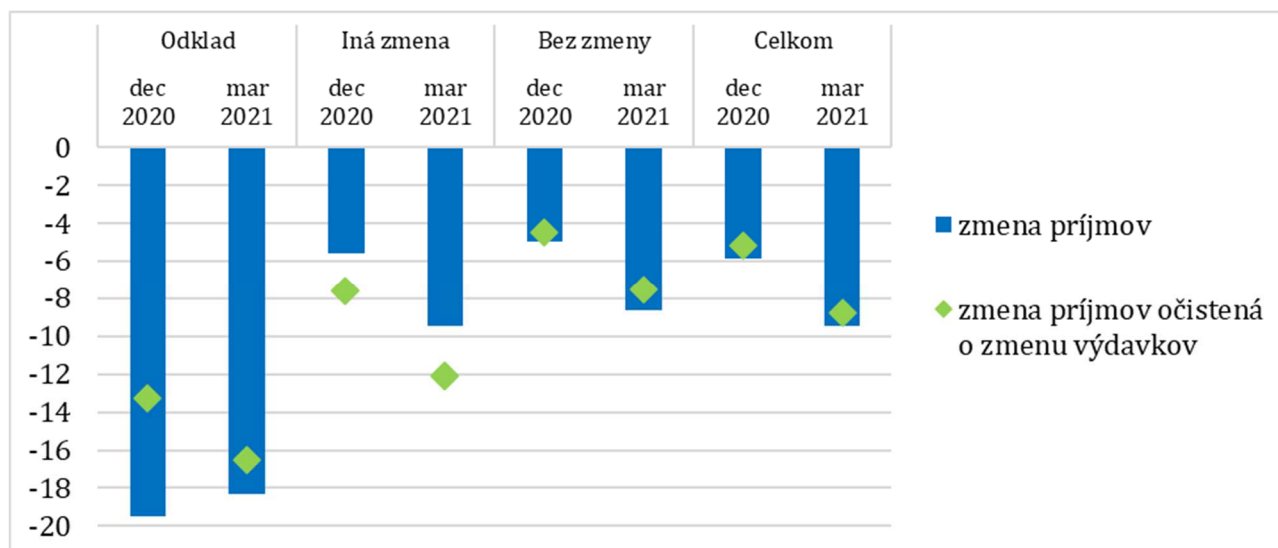

Graf 4 Vplyv pandémie na zamestnanie

Príjmy domácností v porovnaní s predkrízovou úrovňou sa od decembra 2020 ďalej znížili z -5,9 % na -9,4 % (Graf 5 – kategória „Celkom“). Pre domácnosti a odkladom splátok však nastalo mierne zlepšenie, a to z -19,5 % na -18,3 % (Graf 5 – kategória „Odklad“). Aj napriek tomu, že pokles príjmov v tejto skupine je stále výrazne väčší oproti ostatným skupinám zadlžených domácností, úroveň ich výdavkov sa značne priblížila k predkrízovým hodnotám. Tým sa priblížili k ostatným skupinám zadlžených domácností, ktoré si svoje úrovne výdavkov držia na podobných hodnotách ako v decembri 2020.

Graf 5 Podiel zmeny príjmov a výdavkov ku predkrízovému príjmu

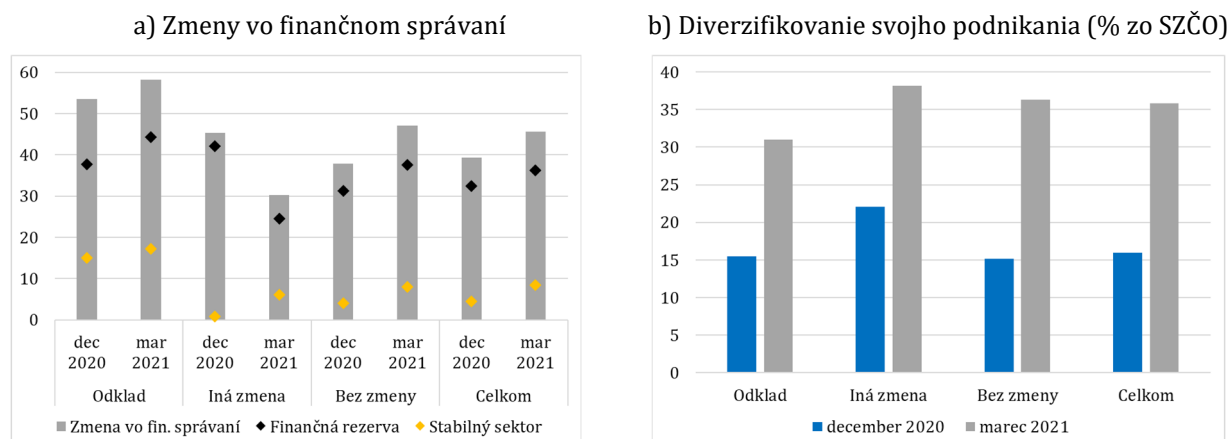

Poznámka: **Odklad** = domácnosti, ktoré využili odklad splátok; **Iná zmena** = domácnosti, ktoré si vybavili inú zmenu úverových podmienok; **Bez zmeny** = domácnosti, ktoré nepožiadali o odklad splátok ani inú zmenu úverových podmienok.

Finančnú stabilitu v budúcnosti môže posilniť rozhodnutie domácností upraviť svoje budúce finančné rozhodnutia. Zhoršenie epidemiologickej situácie, ako aj sprísnenie opatrení po novom roku, tomu ešte výrazne napomohli. Podiel domácností uvažujúcich nad zmenou svojho finančného správania sa zvýšil o približne 7 %, z hodnoty 39 % v decembri 2020 (Graf 6a – kategória „Celkom“). Ide zväčša o plány držať vyššiu finančnú rezervu (približne 36 % domácností). Domácnosti v menšej miere uvažujú nad zmenou svojho zamestnania do príjmovovo stabilnejších sektorov (približne 8 % domácností). Najviac prehodnotili svoje finančné plány práve tie domácnosti, ktoré v roku 2020 dostali odklad splátok. V decembri 2020 plánovalo 53 % týchto domácností zmenu svojho finančného správania, v marci už tento podiel vzrástol na 58 % (Graf 6a – kategória „Odklad“).

Horšia epidemiologická situácia od začiatku roka 2021 sa dotkla najmä podnikateľského sektora, čo sa výrazne odzrkadlilo aj na ich uvažovaní do budúcnosti. Približne 36 % podnikateľov/SZČO už uvažuje o diverzifikovaní svojho podnikania, zameraním sa na viacero oblastí, služieb alebo aktivít, čo je viac ako dvojnásobok oproti decembru 2020 (Graf 6b).

Graf 6 Plánované zmeny vo finančnom správaní po ukončení koronakrízy (v %)

Poznámka: **Odklad** = domácnosti, ktoré využili odklad splátok; **Iná zmena** = domácnosti, ktoré si vybavili inú zmenu úverových podmienok; **Bez zmeny** = domácnosti, ktoré nepožiadali o odklad splátok ani inú zmenu úverových podmienok. **Zmena vo fin. správaní** = domácnosti, ktoré plánujú nejakú zmenu vo finančnom správaní po skončení koronakrízy; **Finančná rezerva** = domácnosti, ktoré plánujú držať vyššiu finančnú rezervu; **Stabilný sektor** = domácnosti, ktoré plánujú zmeniť svoje zamestnanie do bezpečnejšej oblasti z hľadiska istoty príjmu.

Zhoršenie finančnej situácie zadlžených domácností od decembra 2020 je možné pozorovať aj v ďalších ukazovateľoch. Pomer splátok k príjmu (DSTI) sa zhoršil o 4 až 10 p.b. v závislosti od pozorovanej skupiny domácností. Taktiež klesli podiely domácností, ktorým sa príjem oproti predkrízovej úrovni nezmenil. Vybrané charakteristiky sú znázornené v prílohe (Grafy 7 až 12). Podrobnejší opis konštrukcie dotazníku, cielenia vzorky respondentov, ako aj metodika váženía dát sú uvedené v [Cesnak a kol. 2020](#).

Aj napriek tomu, že sa situácia po novom roku nevyvíjala priaznivo, domácností neschopných splácať úvery bolo k marcu 2020 pomerne málo, konkrétne 0,21 %. Navyše vďaka zlepšujúcej sa epidemiologickej situácii v súčasnosti môžeme predpokladať, že veľkej časti z nich sa príjmy obnovia natol'ko, že nakoniec budú schopné svoje úvery splácať.

Referencie

Cesnak, M., Cupák, A., Jurašková Kucserová, J., Jurča, P., Klacso, J., Košútová, A., Moravčík, A., Šuster, M. (2020). *Vplyv koronakrízy na finančnú situáciu a očakávania zadlžených domácností*. Príležitostná štúdia NBS č. 3/2020.

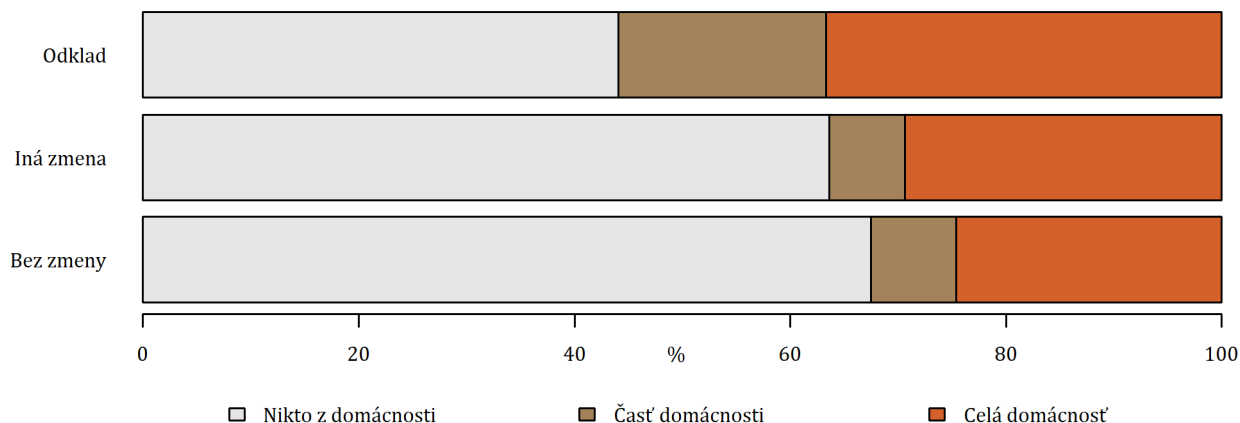
Cesnak, M., Cupák, A. a Klacso, J., Šuster, M. (2021). *Prieskum zadlžených domácností – výsledky siedmej vlny*. Analytický komentár NBS 97/2021.

Martin Cesnak, Andrej Cupák, Ján Klacso, Martin Šuster

analytici@nbs.sk

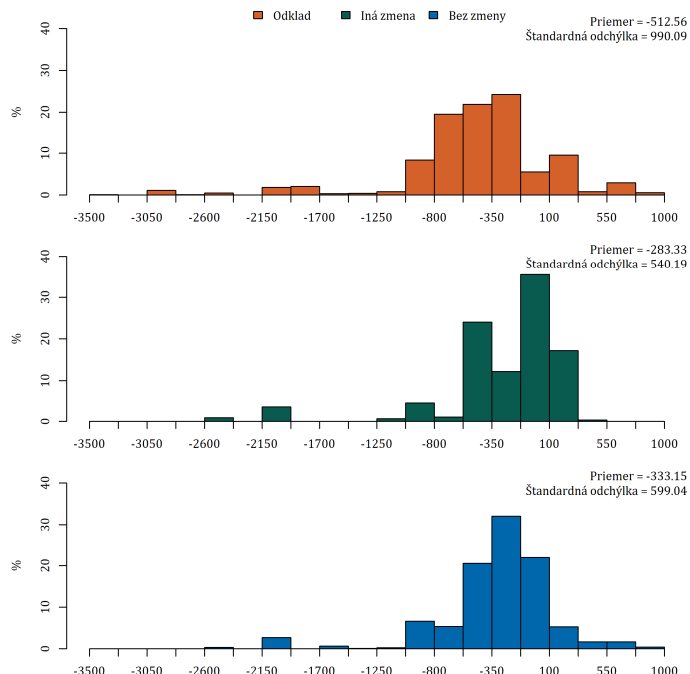
Príloha – vybrané charakteristiky zadlžených domácností na základe siedmej vlny prieskumu

Graf 7 Negatívny vplyv koronakrízy na príjmovú situáciu domácností

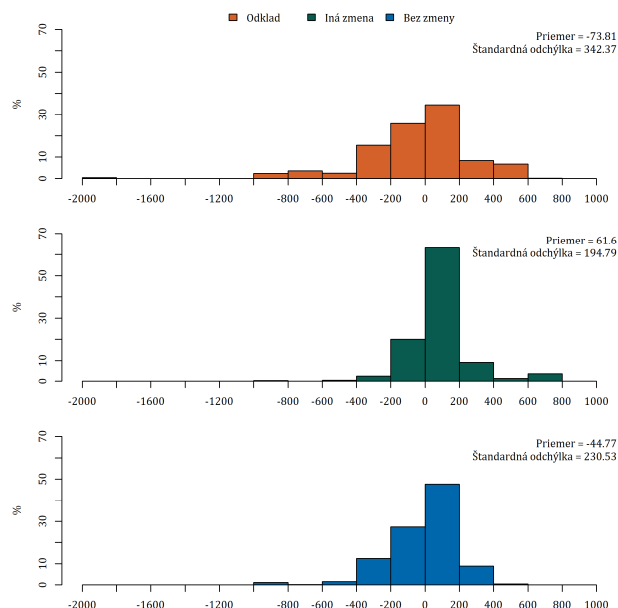
Poznámka: **Nikto z domácnosti** = žiadnemu členovi domácnosti sa nezhoršila príjmová situácia; **Časť domácnosti** = buď sa zhoršila príjmová situácia hlavnému dlžníkovi alebo jeho partnerovi; **Celá domácnosť** = Hlavnému dlžníkovi a aj jeho partnerovi (ak má) sa zhoršila príjmová situácia.

Graf 8 Zmena príjmu v marci oproti predkrízovému obdobiu (€)

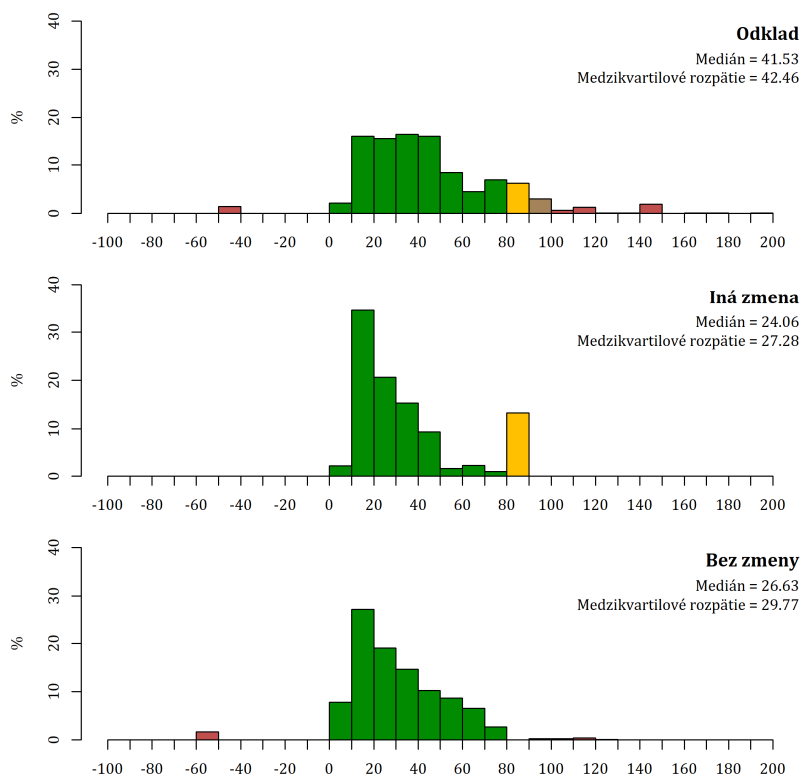
Poznámka: Údaje sú iba za domácnosti so zmenou príjmu. 42 % domácnostiam s odkladom splátok, 46 % domácnostiam s inou zmenou úverových podmienok a 59 % domácnostiam bez zmeny úverových podmienok sa príjem oproti predkrízovej úrovni nezmenil.

Graf 9 Zmena výdavkov v marci oproti predkrízovému obdobiu (€)

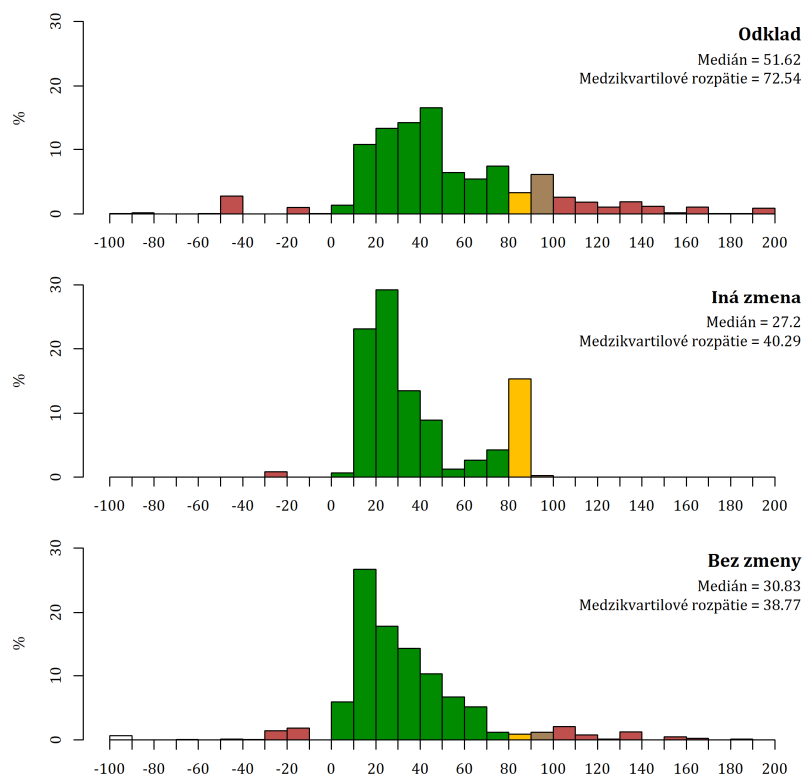

Poznámka: Údaje sú iba za domácnosti so zmenou výdavkov. 60 % domácnostiam s odkladom splátok, 30 % domácnostiam s inou zmenou úverových podmienok a 60 % domácnostiam bez zmeny úverových podmienok sa výdavky oproti predkrízovej úrovni nezmenili.

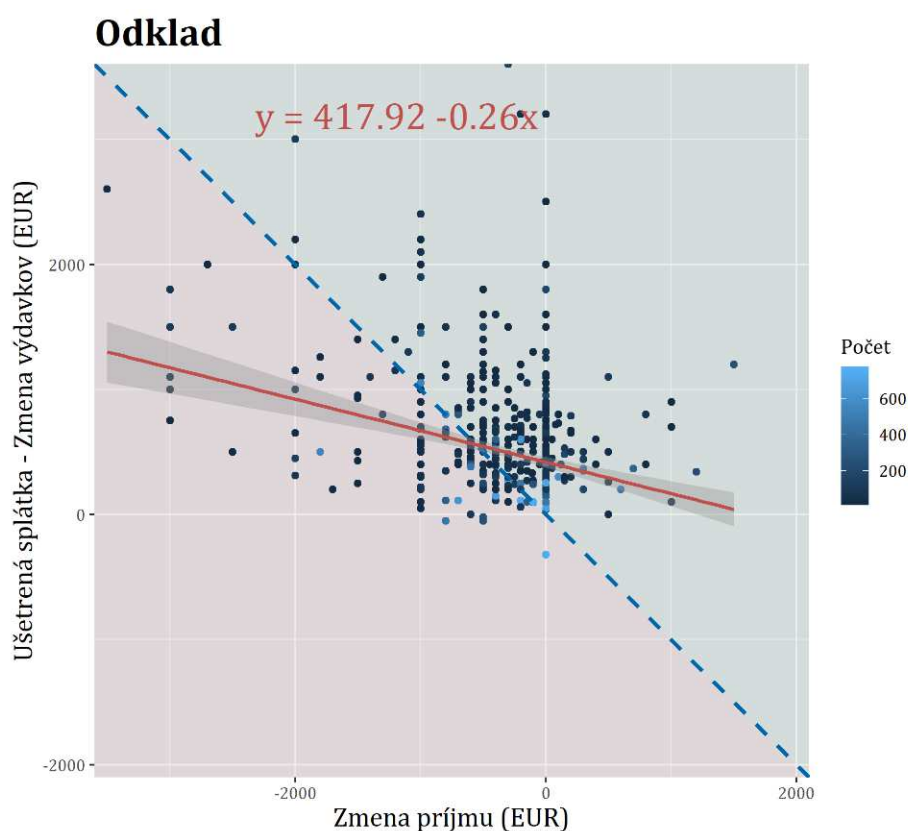
Graf 10 Ukazovateľ schopnosti splácať úver (DSTI) pred pandémiou

Graf 11 Ukazovateľ schopnosti splácať úver (DSTI) po epidémii

Graf 12 Pokrytie zmeny príjmu domácnosti pomocou odkladu splátok a zmeny výdavkov

Poznámka: modrá prerušovaná čiara = rovnovážny stav, v ktorom domácnosti odkladom splátok a zmenou svojich výdavkov pokryli zmeny svojich príjmov.

Červená rovnica znázorňuje odhad vzťahu medzi zmenou príjmu (x) a ušetrenou splátkou zníženou o zmenu výdavkov (y) pomocou metódy najmenších štvorcov.

Na grafe sú uvedené zmeny medzi začiatkom marca 2020 (predkrízový stav) a marcom 2021.